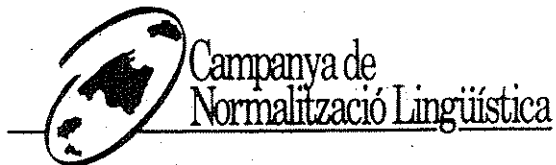

LÍNIA DIRECTA

amb la Campanya de Normalització Lingüística

IV

Palma
1993

Línea Directa

© Aina Moll

Producció: Campanya de Normalització Lingüística de les Illes Balears

Fotocomposició: Jorvich, s.l.

Impressió: Jorvich, s.l.

Dipòsit Legal: PM-1.364/1991

Les llengües i el seu nom

Un comunicant que només ens dona el seu nom de pila (Joan) ens fa dues preguntes:

- 1ª. Si el castellà en temps de la conquesta de Mallorca ja es deia **castellà** o **espanyol**.
- 2ª Si el català, i també el castellà, si és el cas, “era una altra llengua quan tenia un altre nom”.

No sé si necessita realment resposta a aquestes preguntes, o si ens ha volgut remarcar irònicament l'absurditat de les polèmiques sobre el nom de la llengua. Però així mateix li responc.

En el moment de la conquesta de Mallorca, cap llengua romànica tenia el

nom actual. La llengua per excel·lència era encara el llatí (que s'ensenyava segons unes normes, les mateixes dins tot el seu territori), i la manera de parlar (diversa) del poble il·lustrat es deia **vulgar**, o **romanç**. Si qualcú parlava el romanç d'un altre territori, deien que parlava “en el seu romanç” (vegeu més amunt la meua **Línia Directa** sobre *La “llengua romance” de Mallorca*, i les que Antoni Ignasi Alomar dedicà a donar-ne mostres documentals).

A mesura que els “romanços” prenen forma diferenciada i que el seu ús s'estén, es fa necessari precisar de quin romanç es tracta, per mitjà del gentilici dels parlants, o bé d'una característica especialment remarcable del parlar (tal com ara deim que “el pollencí fa **eu** i **la**”, perquè la principal característica del parlar dels pollencins és que “no salen”). Així, a França, on s'havien format dues grans llengües, les distingien per la manera de dir *si*. La del Nord era la *langue d'oïl* (en francès modern, *oïl*), i la del Sud la *langue d'oc*.

La designació gentilícia és la que finalment predomina, per remarcar les diferències, i encara ara és la que serveix per designar les diferents varietats d'una llengua, ja que permet distingir dialectes i subdialectes segons àrees cada vegada més restringides: *castellano, andaluz, granadino, sevillano,...*; *català, mallorquí, pollencí, solleric, felanitxer,...*

Ara bé: el nom que finalment s'ha fixat per designar la majoria de llengües, ve del gentilici de qui tenia el poder dins el seu àmbit a l'Edat Mitjana (que és el temps de formació de les llengües modernes i d'allò que finalment serien els Estats). Com que el regne de Castella acabà per absorbir els altres que parlaven la mateixa llengua, el seu idioma es digué *castellà* (si hagués predominat el regne de Lleó, segurament ara es diria “lleonès”). I si el nom de *català* s'ha conservat com a nom d'una llengua amb personalitat pròpia, és gràcies a la seva gran expansió medieval (que inicià el Rei En Jaume, i que durà fins a finals del segle XV) pel Mediterrani. No s'ha dit “aragonès”, encara que els territoris on es parlava formaven part del regne d'Aragó, perquè dins el reialme d'Aragó es parlava català i aragonès, i la part forta d'Aragó era la catalana: la Cort principal era a Barcelona i els comtats catalans tenien molta força. També al regne de Nàpols i a les altres terres del Mediterrani conquistades en l'expansió “catalano-aragonesa” es parlava català (que es conserva encara ara a la ciutat de l'Alguer, a l'illa de Sardenya). Després de la unió amb Castella, l'aragonès és progressivament absorbit pel castellà, però el català sobreviu, malgrat la decadència política i cultural iniciada al segle XVI.

La tendència a identificar els Estats moderns amb la llengua dominant ha fet que el galleg originari, prest denominat "gallego-portuguès", per la duplicitat de poder d'aquella zona a l'Edat Mitjana, hagi crescut i s'hagi expandit amb el nom de *portuguès*, mentre la branca gallega evolucionava de manera diferent, a causa de la seva relació diglòssica d'inferioritat respecte del castellà. També aquesta tendència explica que modernament s'hagi estès el nom d'*espanyol* per designar el castellà.

A França, la força dels francs que dominaven el Nord va fer que la *langue d'oïl* prengués el nom de *francès*, mentre que al Sud era la llengua la que donava nom al territori (*Llenguadoc*), que després, dins l'Estat francès oficialment monolingüe, anà perdent personalitat. Avui, a França, el llenguadocià està en situació molt més precària que el català (a les terres que un temps formaren part del regne de Mallorca), i això és una prova més de l'extraordinària vitalitat de la nostra llengua, l'única que sense tenir Estat propi s'ha conservat com a llengua de cultura amb literatura i producció científica pròpies.

Ara bé, anant a la segona i segurament irònica pregunta del nostre comunicant, hem de dir que efectivament, **el català ja era català quan encara no li deien català, i el castellà ja era castellà**, de la mateixa manera que en Joan ja era en Joan quan encara no l'havien batiat ni inscrit al registre civil, i era Joan encara que, com passa a moltes famílies, li diguessin normalment *es nin* fins que va ésser grandet. I, com en el cas del "romanç", el fet que el veïnat també digués "es nin" al seu fill, no posava cap problema: només quan els nins juguen junts, o van a l'escola, i els ha de cridar gent que no és de la família, es fa necessari donar a cada nin el seu nom propi.

En fi: estic segura que a les nostres illes avui la gran majoria entén que a les Balears hi ha dues llengües oficials: **català** i **castellà**. El castellà, que no és propi d'aquí, tots el parlem igual, perquè l'hem après a l'escola, i el català el parlem de maneres diferents, segons la modalitat del nostre entorn: a Menorca es parla **menorquí** i no mallorquí; i a Sòller es parla **mallorquí** i no menorquí, però el **solleric** s'assembla més al **ciudadellenc** que al **manacorí** o al **felanitxer**. I si un solleric vol dir que parla solleric, no fa cap ofensa al mallorquí ni al català...

I com que estic segura que tothom ho entén (si ho vol entendre), no en parlaré més a **Línia Directa**. - A. M. (28/3/93).